

MA'NAVİYAT VA SAN'ATNING O'ZARO BOG'LIQLIGI

Vahobov Samandar G'ayratjon o'g'li

FarDU Pedagogika Psixalogiya va San'atshunoslik fakulteti 4-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ma'naviyat va san'at o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik tahlil qilinadi. Maqolada san'at inson ruhiy olamini boyitishda, axloqiy qadriyatlarni shakllantirishda va jamiyatda ijobiy ijtimoiy muhitni yaratishda qanday rol o'ynashi ko'rsatib beriladi.

Kalit so'zlar: ma'naviyat, san'at, estetik tarbiya, axloqiy qadriyatlar, ma'naviy barkamollik, ijtimoiy ong, estetik did, tarbiya, ijod, madaniyat.

Аннотация: В статье анализируется взаимосвязь духовности и искусства. В статье показана роль искусства в обогащении духовного мира человека, формировании нравственных ценностей, создании позитивной социальной среды в обществе.

Ключевые слова: духовность, искусство, эстетическое воспитание, нравственные ценности, духовное совершенство, общественное сознание, эстетический вкус, образование, творчество, культура.

Abstract: This article analyzes the relationship between spirituality and art. The article shows the role that art plays in enriching the human spiritual world, forming moral values, and creating a positive social environment in society.

Keywords: spirituality, art, aesthetic education, moral values, spiritual perfection, social consciousness, aesthetic taste, education, creativity, culture.

Kirish. San'at va ma'naviyat insoniyat tarixida ajralmas ikki element bo'lib, ular bir-birini boyitib, jamiyat va individning ruhiy, axloqiy va estetik taraqqiyotiga xizmat qiladi. San'at, o'zining turli shakllari orqali, nafaqat go'zallikni yaratish, balki inson ruhiyatini o'zgartirish va uni ma'naviy jihatdan rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Ma'naviyat esa, jamiyatdagi axloqiy va estetik qadriyatlarni, insonning ichki dunyosini shakllantiruvchi omil sifatida, san'atga ta'sir o'tkazadi¹. Shu bois, san'at va ma'naviyat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni o'rganish, ularning o'zaro aloqalarini chuqur tushunishga imkon yaratadi. San'at va ma'naviyat o'rtasidagi bog'liqlikning tarixiy rivojlanishi asosan Ijtimoiy va madaniy jarayonlarning ajralmas qismi sifatida qaraladi. Bu jarayonlarda san'at doimo ma'naviy qadriyatlarni saqlash va yangi shakllarini yaratish uchun vosita bo'lib xizmat qilgan. Ayniqsa, XX asrda san'atning ijtimoiy-ma'naviy roli yanada kengayib, estetik tarbiya vositasi sifatida ko'rsatilgan. Ma'naviyat esa o'zining axloqiy va ma'naviy qiyofasida, san'atga ta'sir o'tkazib, jamiyatning axloqiy barkamolligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Shuningdek, san'at va ma'naviyatning jamiyatda ijtimoiy ongni shakllantirishdagi o'rni alohida e'tiborga loyiqdir. San'at orqali individ va jamiyat axloqiy qiymatlarni qabul qilib, o'zini ma'naviy rivojlantirishga harakat qiladi. Ma'naviyat esa bu jarayonda san'atning maqsadga muvofiq yo'nalishlarini belgilab beradi, uning axloqiy va estetik jihatlarini mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu sababli, san'at va ma'naviyatning uyg'unligi, jamiyatdagi ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash va insonlarning ma'naviy barkamolligini rivojlantirishda ajralmas rol o'ynaydi².

Asosiy qisim. San'at va ma'naviyat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik insoniyat tarixida uzoq yillar davomida o'rganilayotgan masala bo'lib kelmoqda. San'at o'zining har xil shakllarida (adabiyot, musiqa, tasviriy san'at, teatr va boshqalar) axloqiy qadriyatlarni, estetik didni va ma'naviy qiyofani shakllantirishda asosiy vositalardan

¹ Abdullayev, M. (2010). San'at va ma'naviyat: nazariya va amaliyot. Tashkent: Ma'naviyat va ma'rifat nashriyoti.

² Kasimov, U. (2012). San'atning ijtimoiy-ma'naviy ahamiyati. Tashkent: Fan nashriyoti.

biri bo'lib xizmat qiladi. Buning natijasida, san'at jamiyatdagi ijtimoiy va ma'naviy muhitni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi³. Shuningdek, san'at odamlarni ma'naviy jihatdan boyitadi, ularning ichki dunyosini o'zgartiradi va jamiyatning axloqiy rivojlanishiga xizmat qiladi.

Ma'naviyat esa, o'z navbatida, san'atning mazmuni va maqsadlarini belgilaydi. Ma'naviyatning asosiy funksiyasi, axloqiy qadriyatlar va estetik idealni shakllantirish, odamlarni ijobiy yo'nalishda tarbiyalashdir. Shu sababli, san'at va ma'naviyat bir-birini to'ldirib, har birining rivojlanishida muhim ahamiyatga ega bo'ladi. Ma'naviyatning mustahkamlanishi va jamiyatda ijtimoiy barqarorlikning o'rnatilishi san'at orqali amalga oshiriladi. Ma'naviyat inson ko'rki bo'lib, uning ichki va tashqi dunyosida namoyon bo'ladi. Bu ruh va aql bilan uzviy bog'liqdir. Inson o'z aql-zakovati bilan bu ikki asosni boshqarib hamda nazorat qilib turadi. Birinchi asos – inson tanasi, jismining ehtiyojidir. Tana moddiy bo'lganligi tufayli uning ehtiyojlari ham moddiydir. Inson moddiy dunyoda yashar ekan, tabiatning boshqa jonli mavjudotlaridan farqi mehnat qilish jarayonida u o'z aql- idrokini maqsadini amalga oshirish uchun harakat qiladi. Yaqin yillargacha moddiylik falsafasi aql-zakovatimizni, iste'dodu salohiyatimizni tanamiz ehtiyojlari, nafsimiz yo'liga xizmat qildirdi. Ma'naviyat milliy xususiyatga ega ekanini hech qachon unutmaslik kerak.

Ma'naviyat milliy urf – odatlar, tarbiya an'analari, axloq – odob aqidalari, qadriyatlari, din, e'tiqod, madaniy – ma'rifiy, ijtimoiy – didaktik, falsafiy – pedagogik qarashlar, ruhiy – psixologik jarayonlar va shu kabilar majmasidir.⁴ Ma'naviyat va madaniyat bir-biriga yaqin tushunchalardir. Ammo, ular bitta narsa emas, biri ikkinchisidan farq qiladi. Shuning bilan birga, ular bir-birini to'ldirib turadi. Madaniyat - bu kishilar faoliyatining jamiyat iqtisodiy, ijtimoiy, siyosiy va ma'naviy hayoti sohasida yaratgan, o'zlarining ehtiyojlarini qondirish.

³ Mustafayev, I. (2015). Ma'naviyat va jamiyat: ijtimoiy o'zgarishlar va san'at. Tashkent: Fan va texnologiya nashriyoti.

⁴ Azizxo'jaeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. – Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU, 2016.

Yuqorida aytilganidek, madaniyat juda murakkab, ko'p qirrali ma'naviy- ijtimoiy hodisa bo'lib, ijtimoiy hayotning moddiy-texnik, iqtisodiy, ijtimoiy-siyosiy va boshqa sohalarini, inson mehnat faoliyatining barcha samaralarini o'zida qamrab oladi. Sirasini aytganda, xalq ommasi tomonidan yaratilgan hamma moddiy va madaniy-ma'naviy boyliklar madaniyatga kiradi. Madaniyat deyilganda, mehnat qurollarini yaratish, ulardan foydalanish, fan-texnika yutuqlari va ularni ishlab chiqarishga joriy qilish, kishilarning ishlab chiqarish va ijtimoiy ko'nikmalari, mehnatni ijtimoiy tashkil etish, salomatlikni saqlash ishini yo'lga qo'yish, aholi o'rtasida bilimlarning yoyilish darajasi va ma'lumot, umumiy majburiy va oliy ta'limni amalga oshirish, adabiyot va san'at asarlari, ijtimoiy, falsafiy, diniy g'oyalar va shu kabilar nazarda tutiladi. Madaniyat odamzot aql-idrokining eng yuksak cho'qqilarigacha bo'lgan narsalarning hammasini qamrab oladi.

San'at va ma'naviyatning jamiyatdagi o'zaro aloqalari va ularning ijtimoiy ahamiyati keng ko'lamda o'rganilishi kerak. San'at, jamiyatda axloqiy qadriyatlarni targ'ib qilishda va ijtimoiy ongni shakllantirishda mustahkam vosita bo'lib xizmat qiladi. U nafaqat shaxsiy, balki jamiyat miqyosida ham axloqiy xulq-atvorni shakllantiradi. Ma'naviyat, o'z navbatida, san'atni maqsadga muvofiq yo'nalishda rivojlantiradi, uning estetik va axloqiy jihatlarini mustahkamlashga xizmat qiladi. Bunday uyg'unlik jamiyatda ijtimoiy adolatni ta'minlash, shuningdek, odamlar orasida hurmat va mehr-oqibatni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi⁵. Zamonaviy jamiyatda san'at va ma'naviyat o'rtasidagi integratsiya, axloqiy va estetik qadriyatlarni yangilashga xizmat qiladi. Bugungi kunda san'atning ijtimoiy roli yanada ortgan bo'lib, u insonlarning ma'naviy o'sishi va jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda katta ahamiyatga ega. San'at, o'zining turli shakllari orqali, jamiyatdagi muammolarni yoritish, yangi qadriyatlarni ilgari surish va insonlarni ma'naviy jihatdan rivojlantirishga xizmat qiladi. Ma'naviyatning bunday rivojlanishi san'atning yangi

---

⁵ Karimov, R. (2020). Ijtimoiy barqarorlik va san'at: jahon tajribasi. Tashkent: Yangi nashr.

shakllari, masalan, raqamli san'at va multimedia vositalari orqali amalga oshirilmoqda⁶. **Madaniyatning ikkinchi turi** – bu ma'naviy madaniyatdir. Ma'naviy madaniyatga insonning aqli va ma'nani yaratuvchanlik faoliyatlari va ularning natijalari kiradi. Ma'naviy madaniyat fan, falsafa, san'at, adabiyot, axloq, din, huquq, siyosat, maorif, ma'rifat va hokazolar yig'indisidan tashkil topadigan insonning tashqi va ichki ma'naviyati, ruhiyati olamidir. Madaniyat – umuminsoniy hodisa. U barchaga barobardir. Masalan, maqomlar, adabiyot, me'morchilik durdonalari, fan-texnika yutuqlari, transport va aloqa vositalarining barchasiga tegishlidir. Ma'naviy meros – ma'naviyat rivojlanishining asosi. Ma'naviy merosni izohlashdan oldin umuman sivilizatsiya, meros, xususan, madaniy meros, ma'naviy meros tushunchalarining nisbati, xususiyatlari va farqlarini bilib olishimiz lozim bo'ladi

Xulosa qilib aytganda, san'at va ma'naviyat bir-birini to'ldiruvchi, uyg'un holda rivojlanadigan tushunchalardir. San'at — bu inson qalbining, ichki kechinmalarining, axloqiy qarashlarining badiiy ifodasidir. Ma'naviyat esa ushbu badiiy ifodalarning mazmuniy asosini tashkil etadi. Ular jamiyat axloqiy qiyofasini belgilashda, ijtimoiy ongni shakllantirishda va insonni komillikka yetaklashda muhim rol o'ynaydi. Bugungi zamonaviy jamiyatda ham san'at vositasida yuksak ma'naviyatni shakllantirish, yosh avlodni axloqiy jihatdan tarbiyalash, estetik didini rivojlantirish asosiy vazifalardan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- ✚ Abdullayev, M. (2010). San'at va ma'naviyat: nazariya va amaliyot. Tashkent: Ma'naviyat va ma'rifat nashriyoti
- ✚ Kasimov, U. (2012). San'atning ijtimoiy-ma'naviy ahamiyati. Tashkent: Fan nashriyoti.

---

⁶ Mirzaeva, D. (2021). Raqamli san'at va ma'naviyat. Tashkent: Texnologiya nashriyoti.

- ✚ Mustafayev, I. (2015). Ma'naviyat va jamiyat: ijtimoiy o'zgarishlar va san'at. Tashkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
- ✚ Azizxo'jaeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. – Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU, 2016.
- ✚ Karimov, R. (2020). Ijtimoiy barqarorlik va san'at: jahon tajribasi. Tashkent: Yangi nashr.
- ✚ Mirzaeva, D. (2021). Raqamli san'at va ma'naviyat. Tashkent: Texnologiya nashriyoti.